

مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری

سال دوم، شماره‌ی ۵، تابستان ۱۳۹۲

صفحات ۷۶-۵۰

شناخت نقاط قوت و ضعف توسعه‌ی گردشگری روستایی، مطالعه‌ی موردی

اکوموزه‌ی روستایی ایبانه - اصفهان

زهرا حجازی‌زاده*

محمدعلی رجائی ریزی**

حسن حسینی امینی***

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۴/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۹/۳۰

چکیده

توسعه‌ی پایدار روستایی، یکی از معیارهای اصلی توسعه‌یافتگی جوامع است که در سال‌های اخیر مورد توجه واقع شده است و به دنبال ارائه‌ی شیوه‌های مناسب زندگی در سطح روستاها از طریق حفظ و تقویت قابلیت‌های طبیعی و انسانی و همچنین کاهش محدودیت‌های آن‌ها است. بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاستگذاران توسعه، گردشگری را روشی مطمئن و با چشم‌انداز روشن برای توسعه‌ی پایدار معرفی کرده‌اند. به نظر می‌رسد در کشور ما با توجه به پتانسیل‌های بسیار بالای گردشگری روستایی، سازوکار مدون در جهت توسعه گردشگری روستایی از سوی مراکز نهادهای مرتبط با روستا با جدیت دنبال نمی‌شود. موزه‌های روستایی - همچون «موزه در هوای آزاد» و «اکوموزه» - یکی از اقدامات در راه حفاظت از پدیده‌های مادی و معنوی گوناگون، منتج از سکونتگاه‌های سنتی شکل می‌گیرند، توسعه می‌یابند. روستای ایبانه در استان اصفهان با این نقش و تأثیرگذاری در توسعه پایدار روستایی می‌تواند یکی از این اکوموزه‌ها باشد. این مقاله با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و با استفاده از مدل تحلیلی SWOT، به بررسی شناخت نقاط قوت و ضعف این روستا در تحقق اهداف یک اکوموزه و آثار تقویت گردشگری روستایی بر شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، بوم‌شناختی و توسعه‌ی مکانی به عنوان ابعاد توسعه‌ی پایدار روستایی می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که توانمندسازی گروه‌های روستایی، افزایش آگاهی اجتماعی، گسترش مشارکت همراه با تدارک مدیریت راهبردی می‌تواند در ایجاد اکوموزه روستا و توسعه‌ی گردشگری در روستای ایبانه مؤثر باشد.

* استاد جغرافیای دانشگاه خوارزمی

** مدرس دانشگاه پیام نور مرکز اصفهان

*** نویسنده‌ی مسئول - پژوهش‌گر دکترای برنامه‌ریزی شهری (amini1388@yahoo.com)

واژه‌های کلیدی: گردشگری، توسعه‌ی پایدار، روستای ایبانه، اکوموزه، سوات.

مقدمه

عمران و توسعه‌ی روستایی در دهه‌ی اخیر همواره یکی از دغدغه‌های اصلی توسعه در ایران و اکثر کشورهای در حال توسعه بوده است. در بسیاری از کشورها توسعه‌ی روستایی به مثابه‌ی راهبردی با اهمیت برای تأمین نیازهای اساسی و توزیع بهینه‌ی منافع ناشی از توسعه‌ی ملی تلقی می‌شود و بدین منظور نیز با شیوه‌های متعدد، الگوهای متنوعی برای توسعه‌ی روستایی تجربه شده است که عمدتاً دستاوردهای مطلوبی ندارد و هنوز نیز سهم جوامع روستایی جهان سوم از توسعه و پیشرفت، بسیار اندک است و اکثر فقرای این کشورها یا در روستاها به سر می‌برند و یا شهرنشینانی عمدتاً حاشیه‌نشین با منشأ روستایی بوده‌اند (دانه کار و محمودی، ۱۳۸۸: ۲).

با گسترش روزافزون مهاجرت‌های روستایی، کاهش درآمد خانوارهای روستایی و افول کشاورزی روستایی، نیازی روزافزون به فعالیتی جایگزین و در عین حال مکمل برای کشاورزی، در نواحی روستایی احساس می‌شود تا به منظور توسعه‌ی پایدار روستایی، امکان بهره‌مندی روستاییان از «معیشت پایدار» فراهم آید که این خود بهبود «کیفیت زندگی» و «رضایتمندی روستایی» را به همراه دارد (شارپلی، ۱۳۸۸: ۹۲). یکی از راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از این کشورها به اجرا درآمده است و نتایج مثبتی هم به همراه داشته، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی‌هایی است که قابلیت‌های لازم برای گسترش گردشگری را نیز دارد (افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۲).

موزه‌های روستایی - اکوموزه - در رونق گردشگری روستایی به دلایل گوناگون از جمله طبیعت جذاب، جاذبه‌های کشاورزی، بافت معماری سنتی و نظام اجتماعی، جزء مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری و از قابلیت‌های سودآور برای رونق مناطق روستایی به شمار می‌آیند. اکنون یکی از دلایل عقب‌ماندگی و توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی ریشه در کم‌توجهی به این نوع از گردشگری باز می‌گردد. تقویت گردشگری می‌تواند با ایجاد اشتغال و درآمد، استفاده از منابع محل، تنوع‌سازی اقتصادی و مشارکت اجتماعی در رفع مشکلات فراروی روستاها تأثیر به‌سزایی داشته باشد و یکی از فرصت‌های شکل‌گیری توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی روستایی را مهیا و به‌کند شدن روند تخلیه‌ی سکونتگاه‌های روستایی و جریان مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند (حفاری، ۱۳۸۸: ۸).

با توجه به درآمدهای بالای گردشگری به‌ویژه اکوتوریسم و گردشگری روستایی در جهان و جایگاه پایین ایران در رتبه‌بندی درآمدی - علی‌رغم رتبه‌ی بالا در قابلیت‌های گردشگری - روستای ایبانه به سبب ویژگی‌های طبیعی - زیست‌محیطی، بافت و سیما و معماری متفاوت به

لحاظ بستر جغرافیایی مستقر در آن و همچنین برخورداری از ابنیه‌ی تاریخی؛ توانسته است به مقصدی برای گردشگران داخلی و خارجی تبدیل گردد. از این رو در پژوهش حاضر، سعی شده است با استفاده از مدل تحلیلی سوات، نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری به منظور ایجاد اکوموزه و توسعه‌ی گردشگری را مورد توجه قرار گیرد.

مبانی نظری

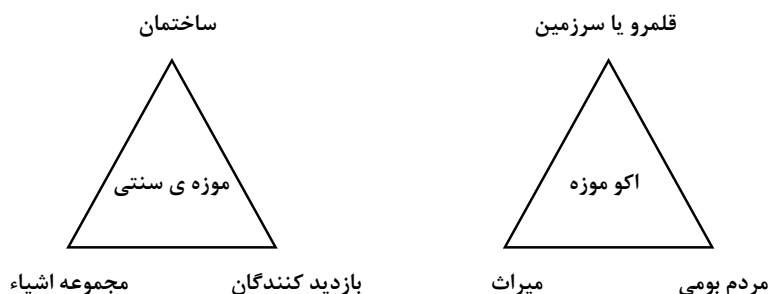
مفهوم توسعه‌ی پایدار در برنامه‌ریزی گردشگری در سطح بین‌المللی در دهه‌ی ۱۹۸۰ مطرح شد. توسعه‌ی پایدار گردشگری عبارت است از گسترش صنعت گردشگری و جذب گردشگران به یک منطقه با استفاده از منابع موجود به گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، فرهنگی و ضوابط قانونی جامعه و انتظارات گردشگران، بتوان وحدت و هویت فرهنگی، سلامت محیط زیست؛ تعادل اقتصادی مقصد و میهمانان آن‌ها را به طور متوازن و پیوسته در حد بهینه تأمین کرد. توسعه‌ی پایدار گردشگری همچون منشوری است که وجوه مختلف آن را محیط‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقلیمی و جغرافیایی جامعه و نیازها و انتظارات جهانگردان و مردمان منطقه تشکیل می‌دهند (مدهوشی، ۱۳۸۸: ۳۰).

در قرن حاضر، موزه‌ها دیگر تنها وظیفه حفاظت از مجموعه‌ها و مرمت آن‌ها برای عموم و کاربرد پژوهشی صرف را بر عهده ندارند. در طبقه‌بندی عمومی، امروزه موزه‌ها را می‌توان به دو گونه تفکیک کرد: نخست موزه‌ی نمایش اشیاء که قدمت زیادی دارد و در آن، تملک و حفاظت و مرمت و ارائه‌ی اشیاء مورد نظر است. دیگری موزه‌ای است که بر تحقیق، بررسی و به‌کارگیری روش‌های مدیریتی لازم و تفسیر حاصل از روند مشارکت مردم تکیه دارد. موضوع قوم‌شناسی و بوم‌شناسی از نشانه‌های بارز موزه‌های نوع دوم است. این‌گونه موزه‌ها در طول زمان و در نقاط مختلف، اسامی متفاوتی - مانند موزه‌ی همسایگی، پارک‌های طبیعی، موزه‌ی فضای باز - با خود گرفته و در نهایت در سال‌های اخیر به «اکوموزه» مشهور گشته‌اند (اشرفی، ۱۳۸۹: ۶۳).

موزه‌های فضای باز، «نمونه‌ی کامل یک فرهنگ یا خرده‌فرهنگ یا بخش‌هایی از آن را به طور زنده و در مقیاس واقعی به نمایش می‌گذارد» (همان: ۶۰). «شکل‌گیری موزه‌های فضای باز در واقع بر اساس جمع‌آوری و دوباره‌سازی ساختمان‌ها و خانه‌های قدیمی در مکان دیگر است؛ ضمن اینکه مناظر قدیمی آن مکان نیز دوباره‌سازی می‌شود» (صدرموسوی، ۱۳۸۶: ۶۸).

در نهایت اکوموزه‌ها بدعتی نوپا در مبحث موزه‌شناسی هستند که خواه و ناخواه، به تدریج جای همه‌ی موزه‌های کلاسیک را خواهند گرفت. اکوموزه دربرگیرنده‌ی همه‌چیز در زیست‌بوم است و بیانگر همان ناحیه در همه اعصار و قرون و دوره‌های باستانی، تاریخی و معاصر آن (کریمی، ۱۳۷۴: ۴۷). اما اکوموزه از لحاظ ریشه‌شناسی، واژه‌ای فرانسوی است و بر بوم‌شناسی تأکید دارد. پیشوند «اکو» به معنای بوم و زیستگاه است. این واژه را اولین بار «اوگ دو وارین»

در سال ۱۹۷۷ به کار برد. در این زمینه «پیتر دیویس» اکوموزه را چنین تعریف می‌کند: «اکوموزه پروژه‌ای میراثی است که بر توسعه‌ی پایدار پایه‌گذاری می‌شود». اکوموزه بنا بر هدفی که پیش رو خواهد داشت، می‌تواند انواع متنوع و گوناگونی را شامل شود. این گونه‌ها با توجه به انواع و اندازه می‌تواند کاملاً متفاوت با دیگری باشد و در هر حال اکوموزه کلیه‌ی موزه‌های اجتماعی را - چه در شهر و چه در روستا - پوشش می‌دهد. عناصر مورد نمایش در اکوموزه‌ها میراث مادی و معنوی‌اند و گستره عمل وسیع‌تری هم دارند. عرصه‌ی مورد نمایش اکوموزه پهنه‌ی سرزمین است. در اکوموزه ساکنان بومی نیز نقش عمده‌ای دارند. در اکوموزه برخلاف موزه‌های سنتی، افراد مورد فعالیت در آنهاست که در نمودار شماره‌ی (۱) تعریف شده است (اشرفی، ۱۳۸۳: ۶۲).

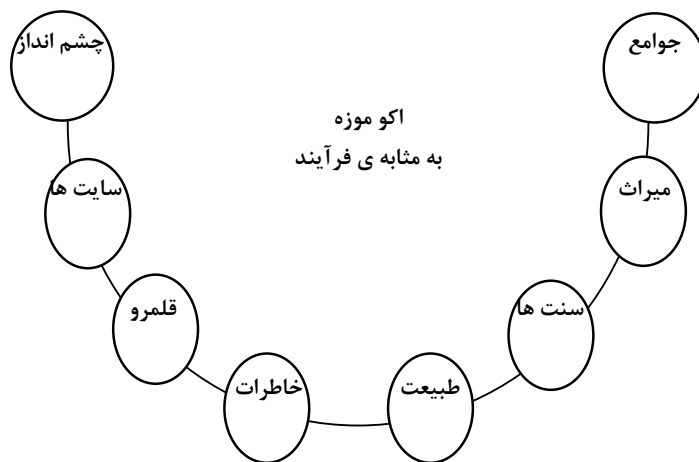

نمودار (۱): موزه و اکوموزه ها از دیدگاه اوگ دو وارین

مأخذ: اشرفی (۱۳۹۲: ۶۰)

همان‌طور که فرایند اکوموزه در نمودار نشان می‌دهد، اکوموزه یک سرزمین را دربر می‌گیرد و قلمرو آن را مرزهای جغرافیایی تعیین‌شده تعریف نمی‌کنند؛ بلکه سرتاسر هویت فیزیکی و فرهنگی را شامل می‌شود و متخصصان آن همان مردم بومی و ساکنان اصلی منطقه هستند. برعکس موزه‌ها، آنچه در اکوموزه حفظ و نگهداری می‌شود، اشیای خاص نیست؛ بلکه تمام جنبه‌های زندگی مردم را دربر می‌گیرد. در سال ۱۹۹۹ پیتر دیویس^۱ اکوموزه را در کتاب خود با عنوان «حس یک مکان»، به گردن‌بند و شاخصه‌های آن - یعنی جامعه، میراث، آداب و رسوم، طبیعت، خاطرات، سرزمین و چشم‌انداز - اشاره و آن را مطابق با نمودار شماره‌ی (۲) به مرواریدهای گردن‌بند تشبیه می‌کند. همچنین اختلاف این دو نوع موزه را می‌توان در جدول شماره‌ی (۱) ملاحظه نمود.

1 Peter Davis

نمودار (۲): اکوموزه از دیدگاه پیتر دیویس

مأخذ: اشرفی (۱۳۹۲: ۶۲)

جدول (۱): جدول مقایسه‌ای موزه‌ی سنتی و اکوموزه

موضوع نمایش	زمان مورد نظر	هدف	فضا	گستره‌ی فعالیت‌ها	ابزار مدیریت	روش حفاظت
موزه	گذشته	حفاظت و معرفی اشیا	ساختمان (فضای بسته)	محدود	مدیریت و نظارت مستقیم کارشناسان و متخصصان	حفاظت آزمایشگاهی
اکوموزه	گذشته، حال، آینده	حفاظت و معرفی ارتباطات طبیعت، جامعه و انسان	محوطه‌ی باز، شامل مجموعه‌هایی از بناهای سنتی و ...	بسیار متنوع	مشارکت مردم محلی، متخصصان و بازدیدکنندگان	حفاظت محل

مأخذ: اشرفی، (۱۳۸۹: ۶۴)

ابتکار تشکیل موزه‌های جدید و درحقیقت انتقال ساخت‌وسازها در قلمروی با نام اکوموزه، وارث و نتیجه‌ی تفکر و حضور «موزه‌های فضای باز» است. آن‌طور که «آدرین دجونگ^۱» در- باره‌ی این موزه‌ها می‌نویسد، «جابه‌جا کردن و بازسازی ساختمان‌ها برحسب اتفاق انجام نشده است؛ با این حال، عمل انتقال برخی از ساخت‌وسازها در موزه‌ها به قصد محافظت از آن‌ها برای آیندگان و به تصویر کشیدن فرهنگ قبل از صنعتی شدن جمعیت‌های روستایی در آخر قرن نوزدهم ابتکاری واقعی بود» (دجونگ، ۱۹۹۵: ۱۵۱).

موزه‌ی اسکانس از نخستین موزه‌های فضای باز است که در سال ۱۸۹۱ در استکهلم و با هدف حفاظت از فرهنگ سنتی بازگشایی می‌شود. «اینجا حفاظت تنها محدود به حفاظت فیزیکی از بناها نمی‌شد؛ بلکه اخلاقیات و آداب و رسوم نیز حفاظت می‌گشت و در معرض دید عموم قرار می‌گرفت» (لاین^۲، ۱۹۹۳: ۲).

براساس دیدگاه تعدادی از صاحب‌نظران همچون مارک مور، ده سال قبل از موزه‌ی اسکانس، کلکسیون پادشاه اسکار دوم در اسلو با ویژگی‌های اشاره‌شده وجود داشته است. وی در این‌باره نروژ را به عنوان «مکان برتر تکوین موزه در فضای باز» می‌داند (درام، ۱۳۸۷: ۶۱). این موزه‌ها نه تنها فرهنگ روستایی بلکه فرهنگ شهری را محافظت می‌کردند و از لحاظ آموزشی و فنی، علاوه بر تأکید بر مطالعات و مستند سازی‌های علمی، بر جنبه‌های مردم-شناسی نیز تأکید دارند.

با توجه به آنچه گذشت، می‌توان گفت که کشورهای اسکانندیناوی (دانمارک، نروژ، سوئد) نقش اساسی و مهمی را در شکل‌گیری موزه در فضای باز و در تکوین و توسعه‌ی موزه‌های قوم-شناسی در تمام اروپا ایفا می‌کنند. بلغارستان نیز از جمله کشورهای پیشرو در این زمینه است. «این کشور ۹ موزه‌ی روستایی با ساختار سنتی حفاظت‌شده و فشرده را ارائه می‌کند. بناها با عملکردهای متفاوت (مسکونی، کشاورزی، فرهنگی و عمومی)، سبک غالب معماری منطقه را به نمایش می‌گذارند. از منظر معماری، حفاظت هریک از روستاها در توسعه‌ی اقتصادی‌شان منجر به شکل‌گیری گنجینه‌ای برای کل منطقه شده که مشوق فعالیت‌های فرهنگی و گردشگری بوده است (آنگولو^۳، ۱۹۹۲: ۳۴).

نمونه‌ای دیگر از موزه‌های فضای باز در کشور آفریقایی تانزانیا دیده می‌شود. این موزه در زمان حاضر دوازده نوع از سکونتگاه‌های سنتی را به لحاظ باز زنده‌سازی فرم‌ها، مواد و مصالح و سبک‌ها به نمایش می‌گذارد. نمایش عوامل و عناصر قوم‌شناسانه، به فهم فنون ساخت‌وساز

1 Adrien Dejong

2 Laenen

3 Anguelove

گونه‌های مختلف صنایع دستی روستاها و نحوه‌ی زیست قبایل گوناگون کمک کرده است. در فرانسه یکی از پیشگامانی که روی این ایده تحقیق می‌کرد، «ژرژ آنری ری ویر» است. او از موزه‌ی اسکانسن در استکهلم در سال ۱۹۲۹ بازدید کرد و قصد داشت موزه‌ای در فضای باز در فرانسه ایجاد کند. تا اواخر دهه‌ی ۱۹۶۰ او تحت الگوی «موزه‌های زمان و فضا» و در چارچوب پارک‌های طبیعی منطقه‌ای فعالیت می‌کرد که به دنبال آن نام اکوموزه را به خود گرفتند.

امروزه شکل‌گیری و گسترش موزه‌های قوم‌شناسی، اجتماعی و اکوموزه‌ها سرشار از تجربیات نو با مفاهیم و مدل‌های تازه‌اند. در «بیانیه‌ی یونسکو» در سال ۱۹۷۲ به اصول اساسی نهضت مربوط به موزه‌های اجتماعی، که ضمن تحقق در فرانسه به اکوموزه معروف می‌گردند، اشاره می‌شود. این بیانیه بر تکنیک‌های مدرن موزه‌داری تأکید دارد تا از این طریق بین اشیا و بازدیدکنندگان ارتباط مؤثرتری برقرار شود. همچنین آمده است که موزه‌ها باید به سیستم ارزیابی‌ای که بتواند کارایی اقدامات انجام‌شده را با توجه به جامعه‌ی ذی‌ربط محک بزند، مجهز شوند (شارپلی، ۱۳۸۰: ۶۸).

به دنبال بیانیه‌ی مذکور، در سال ۱۹۸۴ اصول نهضت بین‌المللی موزه‌شناسی جدید، با «بیانیه‌ی کبک» تدوین گردید. این بیانیه بر استفاده از روش‌های مدیریتی مدرن در موزه‌ها که با ویژگی‌های هر محیط و هر پروژه سازگار باشد تأکید دارد. همچنین در این زمینه باید از «بیانیه‌ی ریو» که بر ارزش‌های همه‌ی اشکال زندگی برای توسعه‌ی پایدار و ارتباطات میان فرهنگ، اجتماع، محیط‌زیست و توسعه تأکید دارد و نیز بیانیه‌های مشابه که در سال‌های ۱۹۹۸ و ۲۰۰۰ میلادی در مورد موزه‌ها و جوامع پایدار که به توسعه مباحثات گسترده‌ای منجر گردیدند، نام برد (دشتی، ۱۳۸۷: ۲۶).

گسترده‌ی فعالیت‌های اکوموزه حضور متخصصان را در حوزه‌های مختلف جامعه‌شناسی، جغرافیا، باستان‌شناسی، مرمت و معماری طلب می‌کند. تجارب خوبی مانند اکوموزه‌های ایتالیا (بیش از ۲۰۰ اکوموزه‌ی روستایی در منطقه‌ی پیمونت)، اکوموزه‌ی کارمانیولا در تورین، اکوموزه‌ی دره الووسرا، اکوموزه‌ی اردسیا، اکوموزه‌ی معدن و دره جرمانسکا و اکوموزه ارجیلا می‌تواند رهنمودهایی برای ایجاد اکوموزه‌ها در ایران باشد (اشرفی، ۱۳۸۹: ۶۹).

موزه‌های روستایی، زیر مجموعه‌ی موزه‌های فضای باز هستند که جلوه‌ی تمدن و فرهنگ روستایی را در محیط طبیعی باز می‌نمایند. موزه‌های روستایی با انتقال آثار و بناها با مقیاس واقعی و قرارگیری در بستری مشابه وضعیت اولیه، شکل می‌گیرند. موزه‌ی میراث روستایی گیلان از تاریخ ۱۳۸۱ در زمینی به مساحت حدود ۲۶۳ هکتار، در پارک جنگلی سراوان، واقع در کیلومتر ۱۸ جاده رشت - تهران در دست اجراست. بر پایه‌ی مطالعاتی که با هدف شناسایی ویژگی‌های فرهنگی - معماری روستاهای گیلان انجام شد، ۹ حوزه‌ی فرهنگی - معماری در گیلان شناسایی شده‌اند. هریک از این حوزه‌ها با بازسازی یک روستا در محل موزه معرفی می-

گردند که این حوزه‌ها شامل روستای جلگه‌ی شرق، روستای جلگه‌ی مرکز، روستای جلگه‌ی غرب، روستای کوهپایه‌ی غرب، روستای کوهپایه‌ی شرق، روستای کوهستان شرق، روستای ساحل غرب و روستای ساحل شرق می‌باشند. این موزه پس از اتمام، نمونه‌ای کوچک اما واقعی، از نحوه‌ی زندگی و فرهنگ سنتی روستاهای گیلان خواهد بود. بخش معماری این موزه، مجموعه‌ای است که قدمت بناهای آن به طور متوسط به ۱۵۰ سال می‌رسد. هدف موزه‌ی میراث روستایی گیلان، تنها انتقال بناهای روستایی نیست؛ بلکه حفظ فرهنگ بومی، فن ساخت و دانش نانوشته است که در روستاهای گیلان وجود داشته است. در این مجموعه، علاوه بر معماری روستایی مناطق مختلف استان، سایر عناصر فرهنگی مربوط به ابزارهای زندگی و کار، خوراک، پوشاک و.... هم به نمایش درخواهد آمد (اکبری، ۱۳۸۷: ۲۹).

روش شناسی

در این مقاله از روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر محتوا و نحوه‌ی انجام کار توصیفی - تحلیلی است. از نظر ارزیابی و تحلیل از تکنیک سوات استفاده شده است. تکنیک ارزیابی کیفی عوامل داخلی و خارجی به ترتیب از ابعاد قوت، ضعف و فرصت و تهدید است که ابتدا نقاط در ارتباط با عوامل داخلی و خارجی در ماتریس فهرست می‌شوند؛ سپس طبق نظر کارشناسان ضرایب و رتبه‌های آن‌ها بین اعداد صفر تا یک و یک تا چهار در ماتریس‌های مربوطه درج می‌گردد. و مطابق با حاصل جمع ضرایب در عوامل درونی و خارجی با توجه به عدد $2/5 +$ و $5/2 -$ تحلیل روی آن صورت می‌گیرد. که با توجه به عدد به‌دست‌آمده در مدل سوات، مشخص و شگرد مورد نظر ارائه می‌گردد. به این ترتیب ماتریس نقاط قوت، ضعف و فرصت و تهدید از ابزار مهمی است که می‌توان به کمک آن اطلاعات را مقایسه کرد و با استفاده از آن چهار نوع استراتژی ارائه نمود. که به شرح استراتژیها در زیر پرداخته می‌شود (افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۱۲).

استراتژی SO: در اجرای استراتژی SO، در واقع از فرصت‌های خارجی بهره‌برداری می‌شود که معمولاً برای رسیدن به چنین موقعیتی باید در آغاز از استراتژی WT, WO, ST استفاده نمود.

استراتژی WO: هنگامی که طرح یا برنامه‌ای دارای نقاط ضعف عمده است، می‌کوشد این نقاط ضعف را از بین ببرد یا آن‌ها را به نقاط قوت تبدیل کند. هدف از استراتژی WO این است که با بهره‌برداری از طرح‌های موجود در محیط خارج سعی شود نقاط ضعف داخلی بهبود یابد. یکی از راه‌هایی که بتوان از استراتژی‌های WO استفاده کرد، این است که از دیگر امکانات برای بهره‌گیری از طرح‌ها استفاده کند و دیگر این که سعی شود زمینه‌های لازم، جهت استفاده از فرصت‌ها را فراهم نمود.

استراتژی ST: باید با استفاده از نقاط قوت خود، اثرات ناشی از تهدیدهای موجود را کاهش داد.

استراتژی WT: می‌بایست با اتخاذ حالت تدافعی کم کردن نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدها را هدف قرار دهد.

گردشگری و توسعه‌ی پایدار روستایی

گردشگری ارتباط مستقیم با توسعه‌ی پایدار روستایی دارد؛ چون گردشگری متأثر از اجتماعات روستایی، اقتصاد روستا و طبیعت است؛ بنابراین فعالیت‌های گردشگری باید از لحاظ زیست‌محیطی، اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی پایدار باشد. در این چارچوب فعالیت‌های گردشگری باید در بلندمدت پایدار باشند و گردشگران باید در فعالیت‌ها و نفوذ در طبیعت، تنوع بیولوژیکی و اثرات آن همچنین استعدادهای درونی اضافه‌شده مربوط به هم باشند و توسعه‌ی قابل قبولی را فراهم کنند (سلیمانی هارونی، ۱۳۸۸: ۱۳۵).

یکی از دلایل عقب‌ماندگی و توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی ریشه در کم‌توجهی به صنعت گردشگری روستایی دارد که با تقویت گردشگری می‌توان با ایجاد اشتغال و درآمد استفاده از منابع محل، تنوع‌سازی اقتصادی و مشارکت اجتماعی در رفع مشکلات فراروی روستاها تأثیر به‌سزایی داشت و یکی از فرصت‌های شکل‌گیری توسعه‌ی همه‌جانبه روستایی محسوب می‌شود (حفاری، ۱۳۸۸: ۸). جدول شماره‌ی (۲) مهمترین شاخص‌های توسعه‌ی پایدار در روستا را در ایجاد اکوموزه بیان می‌کند.

جدول (۲): شاخص‌های توسعه‌ی پایدار در روستا

تأثیرات بر مؤلفه‌های اقتصادی پایداری	تأثیرات بر مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی پایداری	تأثیرات بر مؤلفه‌های زیست محیط پایداری
اشغال‌زایی برای مردم روستا	بر انگیزتن دلبستگی و تقویت پایبندی روستاییان به آداب و رسوم محلی	حفظ بیشتر محیط زیست از طرف روستاییان
بهبود کفی و کیفی صنایع دستی	جلوگیری از مهاجرت‌های روستایی	دفع بهداشتی زباله و جلوگیری از ورود فاضلاب‌های خانگی به معابر
تولید و فروش صنایع دستی	امکان تعامل روستاییان با مردم خارج از گروه فرهنگ روستایی	افزایش ادراک روستاییان از التزام نگاه‌داشت
فروش محصولات کشاورزی	افزایش تعلق خاطر اهالی به روستا	حفاظت از محیط زیست و حیات وحش
افزایش میزان درآمد خانوارهای روستایی	بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی در روستا	بهبود زیرساخت‌های روستایی و محورهای ارتباطی با پاسداشت محیط

ماخذ: سلیمانی هارونی (۱۳۸۸: ۱۳۶)

ادامه جدول (۲) : شاخص‌های توسعه‌ی پایدار در روستا

تأثیرات بر مؤلفه‌های اقتصادی پایداری	تأثیرات بر مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی پایداری	تأثیرات بر مؤلفه‌های زیست محیط پایداری
کاهش فاصله‌های طبقاتی	بهبود وضعیت آموزش و ایجاد انگیزه برای سوادآموزی	بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی روستا با دیگر نقاط
تشکیل و توزیع متعادل سرمایه‌های عمومی	ایجاد زمینه‌های اشتغال و مشارکت زنان و احساس استقلال در زنان روستایی	گسترش خدمات زیربنایی (آب ، برق ، مخابرات و ...) در روستا
بهبود توسعه‌ی پروژه‌های روستایی	تأسیس و تقویت مؤسسات اداری و مدیریتی در روستا	
بهبود وضعیت خیابان، جاده و خدمات	افزایش مشارکت روستاییان در اداره‌ی یک اکوموزه	
	تجدید حیات نقش بزرگان محلی برای انتقال فرهنگ سنتی به نسل‌های بعدی	

مأخذ : حفاری (۱۳۸۸: ۱۵)

اثرات گردشگری بر توسعه‌ی پایدار روستا

اثرات و پیامدهای اجتماعی

گردشگری در روستا ممکن است تأثیرات مختلفی بر محیط اجتماعی و فرهنگی داشته باشد. از جمله پیامدهای اجتماعی گردشگری روستایی می‌توان به کاهش قدرت نامتعادل اجتماعی، تشویق فعالیت‌های جمعی جوامع محلی، احیای فرهنگ محلی، افزایش حس غرور ملی و خودباوری، حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی اشاره نمود (قادری، ۱۳۸۳: ۲). با ایجاد یک اکوموزه افزایش مراودت میان افراد بومی روستا و مسافران مختلف، طرفین با فرهنگ، عادات و رسوم یکدیگر و شناخت فرهنگ‌های مختلف می‌تواند در ایجاد یک محیط امن و آرام برای زندگی بشر مفید واقع شود (مدهوشی، ۱۳۸۲: ۳۶).

در تحقیقات انجام شده در روستاها به این نتیجه رسیدیم که ساخت اکوموزه در زمینه‌ی اجتماعی اثراتی نظیر افزایش سواد، بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعامل با نواحی هم‌جوار و کاهش مهاجرت داشته است. همچنین میان افزایش شمار گردشگران، رونق گردشگری و بهبود شاخص‌های اجتماعی - اقتصادی رابطه‌ی معنی دار وجود دارد (فرهودی، ۱۳۸۹: ۴۹). سایر آثار فرهنگی - اجتماعی گردشگری را در مطالعه بر روی روستای ایبانه در جدول شماره‌ی (۲) می‌توان مشاهده نمود.

اثرات و پیامدهای اقتصادی

معمولاً در مرحله‌ی اولیه‌ی توسعه‌ی گردشگری، فواید اقتصادی بیشتر نمود پیدا می‌کنند؛ ولی در مراحل بعد توسعه در مقیاس انبوه و کنترل‌نشده، هزینه‌های اجتماعی و محیطی نیز جلوه‌گیر می‌شوند (علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۶: ۱۱۰).

نکته‌ی حائز اهمیت دیگر، این که اقتصاد گردشگری به عنوان یک فعالیت پویا و چند-وجهی، بر پایه‌ی ظرفیت و توان طبیعی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی سرزمین پایه‌گذاری می‌شود و به این طریق نه تنها باعث ایجاد فرصت‌های مناسب اشتغال و درآمدزایی، رفاه و توسعه-ی اقتصادی مردم بومی خواهد شد؛ بلکه ابزاری مناسب برای شناخت فرهنگ‌ها و نشردهنده‌ی ارزش‌ها، باورها و دانسته‌های جوامع گوناگون است (درام، ۱۳۸۷: ۱۷).

با ایجاد اکوموزه‌ی ابیانه، نقش اقتصادی گردشگری در ایجاد اشتغال، کسب درآمد ارزی برای کشور میزبان و بهبود تراز پرداخت‌ها، افزایش درآمدهای مالیاتی از محل فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری، ایجاد تعادل منطقه‌ای، تعدیل ثروت، دگرگون ساختن فعالیت‌های اقتصادی و سوق دادن درآمد از مناطق شهری به روستاها و بالاخره جلوگیری از برون کوچی روستاییان افزایش می‌یابد.

اثرات و پیامدهای زیست‌محیطی

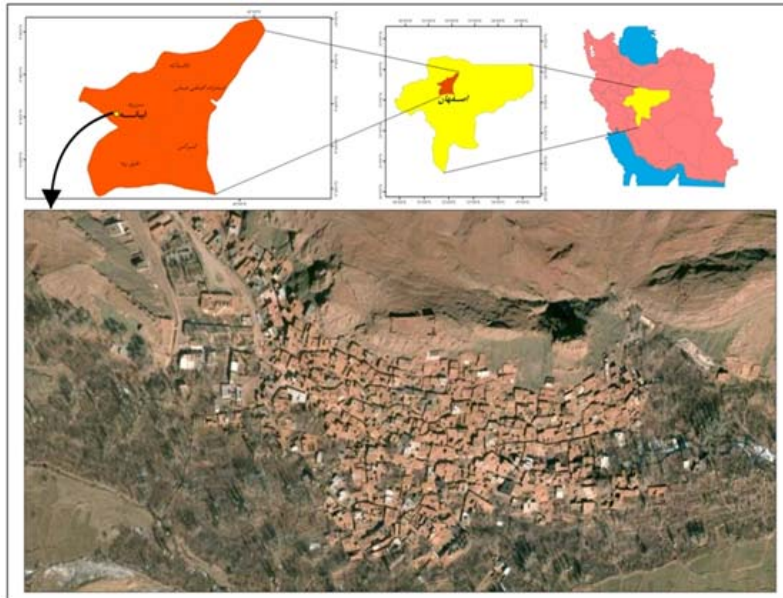
ارزیابی‌های انجام‌گرفته در زمینه‌ی آثار زیست‌محیطی فرایند گردشگری روستایی نشان-دهنده‌ی آن است که در صورت وجود برنامه و تهیه و اجرای طرح‌های جامع گردشگری در استان‌ها، نه تنها امکان جذب گردشگر بیشتر فراهم می‌گردد؛ بلکه آثار توسعه‌ی گردشگری بر محیط‌زیست و فرهنگ جامعه نیز کاهش می‌یابد (صدر موسوی، ۱۳۸۶: ۶). از جهتی دیگر ارزیابی آثار زیست‌محیطی فعالیت‌های نشان داد که فعالیت‌های گردشگری بر پارامترهای محیطی میکروکلیمات، کیفیت هوا، صدا، فرسایش خاک، زیستگاه گیاهان، تراکم گیاهان، و تنوع گونه‌ای اثری ندارد (افتخاری، ۱۳۸۱: ۴).

در فرایند ایجاد یک اکوموزه با استفاده از جاذبه‌های زیست‌محیطی موجود در منابع طبیعی مناطق حفاظت‌شده، امکان توسعه‌ی بوم‌گردی فراهم می‌شود؛ بدین شیوه می‌توان از محل درآمد فعالیت‌های بوم‌گردی برای حفاظت و مدیریت بهتر این مناطق استفاده نمود و بار مالی و نیاز مناطق حفاظت‌شده را کاهش داد درنهایت، مردم بومی این مناطق امکان مشارکت در فعالیت‌های مرتبط با بوم‌گردی این مناطق را پیدا خواهند نمود؛ بدین ترتیب وضعیتی برای حفاظت از منطقه‌ی حفاظت‌شده، زندگی بهتر مردم بومی و امکان دستیابی به توسعه‌ی پایدار ملی پدید خواهد آمد (درام، ۱۳۸۷: ۶).

معرفی محدوده‌ی مورد مطالعه (روستای ابیانه)

روستای ابیانه در استان اصفهان در دره‌ای متعدل و خشک در ۴۰ کیلومتری شمال غرب نطنز، و ۲۰ کیلومتری غرب جاده‌ی آسفالته‌ی نطنز و کاشان و ۸۰ کیلومتری جنوب غرب کاشان قرار دارد. رودخانه‌ی برز رود از جنوب آبادی می‌گذرد. از نظر تقسیمات کشوری، ابیانه دهی از دهستان برز رود، بخش حومه‌ی شهرستان نطنز، استان اصفهان است که در ارتفاع ۲۲۲۰ متر از سطح دریا قرار دارد. در ۲۰ کیلومتری جاده‌ی آسفالته‌ی کاشان به نطنز، جاده‌ی فرعی به طرف غرب کشیده شده است. در این مسیر ابتدا باید از روستاهای هنجن، یارند، کمجان، برز و طره گذشت و در انتهای دره، در بی بست به روستای ابیانه رسید (رجائی ریزی، ۱۳۸۸: ۱۵).

روستای ابیانه برکنار بازمانده‌های تمدن کهن شش‌هزار ساله‌ی سیلک، با یادمان‌هایی از دوران ساسانیان، سلجوقیان و صفویان تا قاجار، هزاروپانصد سال تاریخ را همچون موزه‌ای در خود حفظ کرده است (رجائی ریزی، ۱۳۸۸: ۱۸). از سال ۱۳۵۲ شمسی به بعد، به علت بافت قدیمی روستا مورد توجه مسئولان میراث فرهنگی کشور قرار گرفت و با توجه به ثبت آن در سازمان علمی - فرهنگی سازمان ملل (یونسکو) به عنوان یکی از روستاهای تاریخی جهان معرفی گردید. این روستا به اعتبار معماری بومی و بناهای تاریخی پرتنوعش از روستاهای استثنایی ایران است و می‌تواند به‌عنوان یک اکوموزه مطرح شود. ابیانه نقطه‌ای خوش‌منظره و خوش‌آب و هوا و دارای موقعیت طبیعی مساعدی است. جمعیت ابیانه را می‌توان به دو گروه فصلی و دائمی تقسیم کرد؛ اما طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ جمعیت ابیانه ۳۰۵ نفر و تعداد خانوار آن ۱۶۰ خانوار است. که در مقایسه با سرشماری ۱۳۸۵،۶۰ نفر کاهش داشته است (حفاری، ۱۳۸۸: ۸). در نقشه‌ی شماره‌ی (۱) موقعیت روستای ابیانه را در شهرستان و استان مشاهده می‌نمایید.

نقشه‌ی (۱) : موقعیت روستای ابیانه در استان اصفهان و شهرستان نطنز
مأخذ : تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

یافته‌های تحقیق

براساس بررسی‌های کیفی - توصیفی صورت گرفته و مطالعات اسنادی مورد اشاره، اثرات مثبت و منفی گردشگری بر شاخص‌های توسعه‌ی پایدار - از سه جنبه‌ی کلی اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی - در روستای ابیانه مطابق جدول شماره‌ی (۳) خواهد بود.

جدول (۳) : تأثیرات مثبت و منفی ایجاد اکوموزه و گردشگری در روستای ایبانه

تأثیرات منفی	تأثیرات مثبت
<p>- آسیب‌پذیری فرهنگ سنتی و محلی (پوشش، گویش، آداب و رسوم و شیوه‌ی زندگی و ...) با افزایش گردشگران به‌ویژه در بین جوانان روستا</p> <p>- افزایش تکدی و درخواست کمک از گردشگران</p> <p>- اختلال در زندگی روزمره‌ی مردم همزمان با افزایش تعداد گردشگران</p> <p>- افزایش مکان تخلفات اجتماعی با افزایش تعداد گردشگر در روستا</p>	<p>اجتماعی</p> <p>- شکست انزوای روستا و رونق و پویای آن</p> <p>- رونق و ترویج فرهنگ (آداب و رسوم، زبان و گویش، پوشش و ...) خاص روستای ایبانه</p> <p>- حمایت از فرهنگ بومی و سنتی روستا</p> <p>- پویایی جمعیت و افزایش تعاملات اجتماعی - فرهنگی</p> <p>- بالا رفتن سطح رفاه ساکنان</p> <p>- تاسیس و تقویت نهادهای اداری و مدیریتی</p> <p>- رونق و تجدد حیات آثار تاریخی موجود (مساجد، امام‌زاده‌ها و آتشکده)</p> <p>- تقویت حس تعلق خاطر به روستا به‌ویژه در بین جوانان</p> <p>- کاهش نرخ مهاجرت به خارج از روستا</p>
<p>- افزایش قیمت زمین و سایر کالاها</p> <p>- موقتی یا کوتاه‌مدت بودن فرصت‌های شغلی ایجاد شده</p> <p>- افزایش قیمت و بورس‌بازی زمین و در نتیجه مقرون‌به‌صرفه نبودن ایجاد تجهیزات گردشگری</p>	<p>اقتصادی</p> <p>- افزایش سطح درآمد ساکنان</p> <p>- اشتغال‌زایی و افزایش فرصت‌های شغلی</p> <p>- رونق اقتصاد محلی (فروش محصولات کشاورزی و صنایع دستی روستا)</p> <p>- افزایش انگیزه‌ی بخش خصوصی به‌ویژه ساکنان به سرمایه‌گذاری در روستا به‌ویژه در زمینه‌ی جذب توریسم</p> <p>- افزایش امکان بازاریابی برای محصولات بومی و صنایع دستی روستا</p>
<p>- افزایش میزان آلودگی‌های محیطی (صوتی، هوا، منابع آب و...) در اثر تعدد گردشگران</p> <p>- از بین رفتن باغات اطراف روستا به جهت ایجاد امکانات رفاهی و یا به سبب استفاده‌ی نامناسب از سوی گردشگران</p> <p>- توسعه‌ی سریع و گاه نامتناسب با معماری بومی روستایی ایبانه (خانه‌های سرخ و پلکانی)</p> <p>- افزایش زباله و انباشتگی آن در محیط روستا</p>	<p>زیست محیطی</p> <p>- افزایش کیفیت محیط زیست ساخته‌شده</p> <p>- استفاده از منابع طبیعی که تاکنون بلااستفاده بوده‌اند</p> <p>- حفاظت و ارتقای چشم‌اندازهای طبیعی و محیط زیست روستایی</p>

مأخذ: رجائی (۱۳۸۸: ۳۶)

همان‌طور که پیش از این اشاره شد، استفاده از اکوموزه و گردشگری روستایی به گونه‌ای که زمینه‌ساز توسعه‌ی پایدار باشد، مستلزم به‌کارگیری آگاهانه و همراه با مدیریت و برنامه‌ریزی است؛ از این رو در ادامه با استفاده از پرسش‌نامه توزیع‌شده بین جامعه‌ی آماری و با بهره‌گیری از شیوه‌ی تحلیل سوات به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهایی که مؤثر بر ایجاد اکوموزه‌ی توسعه‌ی گردشگری در روستای ابیانه در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست-محیطی در قالب جداول شماره‌های (۴،۵،۶،۷) پرداخته خواهد شد.

جدول (۴) : ماتریس ارزیابی نقاط ضعف ناشی از عوامل داخلی (IFE)

ردیف	عوامل داخلی (ضعف)	ضریب	رتبه	رتبه نهایی
W1	پایین بودن سطح سواد افراد بومی	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
W2	تفاوت‌ها و تعارض‌های فرهنگی بین ساکنان بومی و گردشگران	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
W3	ناکافی بودن تسهیلات و تجهیزات رفاهی برای اقامت گردشگران	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
W4	تلقی نقش گردشگری به عنوان نوشداروی توسعه‌ی روستا	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
W5	تأکید بر رشد و توسعه‌ی اقتصادی و عدم توجه به سایر ابعاد	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
W6	عدم توانایی توسعه‌ی اقتصادی افراد بومی برای گسترش گردشگری	۰/۰۹	۳	۰/۲۷
W7	اشتغال فصلی و کاذب	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
W8	از بین رفتن منظر و سیمای و معماری و هویت روستا	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
W9	بها ندادن درست به اکوموزه و توسعه‌ی گردشگری در روستا	۰/۰۹	۳	۰/۲۷
W10	پیری جمعیت افراد روستا به علت مهاجرت جوانان	۰/۰۴	۴	۰/۱۶
				۱/۸۳

مأخذ: تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

جدول (۵) : ماتریس ارزیابی نقاط قوت ناشی از عوامل داخلی (IFE)

ردیف	عوامل داخلی (قوت)	ضریب	رتبه	رتبه نهایی
S1	گردشگری به عنوان فعالیتی برای ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
S2	کاهش مهاجرت روستایی	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
S3	ثبات جمعیت روستایی	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
S4	بازسازی و احیای منابع طبیعی و تاریخی روستا	۰/۰۵	۲	۰/۱
S5	دارا بودن آداب و رسوم فرهنگ محلی و سنتی	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
S6	معرفی گردشگری به عنوان نیروی محرک توسعه‌ی روستایی	۰/۰۷	۱	۰/۰۷

ادامه جدول (۵) : ماتریس ارزیابی نقاط قوت ناشی از عوامل داخلی (IFE)

رتبه نهایی	رتبه	ضریب	عوامل داخلی (قوت)	ردیف
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	گردشگری به عنوان فعالیت درآمدزا	S7
۰/۰۸	۱	۰/۰۸	گردشگری به عنوان مولد زنجیره‌ای از فعالیت‌های اقتصادی	S8
۰/۰۲	۱	۰/۰۲	سرمایه‌گذاری در بخش‌های غیرکشاورزی	S9
۰/۰۵	۱	۰/۰۵	وجود منابع و نیز مکان‌های تاریخی مورد نیاز یک اکوموزه	S10
۰/۵۹			جمع	
۲/۴۲	۵۱	۱	جمع کل ضعف‌ها و قوت‌های جدول ۵ و ۴	

مأخذ : تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

یافته‌های حاصل از تحلیل مرحله‌ی اول (عوامل داخلی) چنانچه ملاحظه می‌شود، امتیاز حاصله از ارزیابی عوامل داخلی کمتر از $2/5$ یعنی $2/42$ بوده است که این عدد، بیانگر ضعف داخلی سیستم است. که از عمده عوامل مؤثر در عدم موفقیت طرح محسوب می‌شود.

جدول (۶) ماتریس ارزیابی فرصت‌ها ناشی از عوامل خارجی (EFE)

رتبه نهایی	رتبه	ضریب	عوامل خارجی (فرصت)	ردیف
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	آموزش نیروی انسانی بومی لازمه‌ی اصلی یک اکوموزه	O1
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	ایجاد فعالیت‌های غیرزراعی	O2
۰/۲۷	۳	۰/۰۹	بازاریابی برای تولیدات بومی	O3
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	محافظت از منابع و جاذبه‌های تاریخی و معماری روستا	O4
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	افزایش مشارکت مردم در توسعه‌ی روستا و سایت اکوموزه	O5
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	ایجاد فرصت‌های جدید اقتصادی و متنوع‌سازی اقتصاد روستایی	O6
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	افزایش انگیزه‌ی بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری	O7
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	خارج شدن اقتصاد روستایی از حالت متزوی	O8
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	افزایش سطح درآمد ساکنان بومی	O9
۰/۲۱	۳	۰/۰۷	به‌کارگیری منابع روستا و بهره‌برداری از منابع طبیعی بلااستفاده	O10
۱/۶۲			جمع	

مأخذ : تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

جدول (۷) : ماتریس ارزیابی تهدیدهای ناشی از عوامل خارجی (EFE)

رتبه‌نهایی	رتبه	ضریب	عوامل خارجی (تهدید)	ردیف
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	آسیب‌پذیری فرهنگ بومی روستایی در مقابل گردشگران	T1
۰/۰۲	۱	۰/۰۲	ضعف مدیریت و برنامه‌ریزی در امر گردشگری	T2
۰/۱	۲	۰/۰۵	از بین رفتن بافت تاریخی و معماری روستا	T3
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	کمبود نیروی انسانی ماهر در امر اکوموزه و گردشگری	T4
۰/۱	۲	۰/۰۵	جایگزینی اقتصاد و اشتغال مبتنی بر گردشگری با فعالیت‌های بومی روستا	T5
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	افزایش قیمت زمین و بورس‌بازی زمین	T6
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	بی‌توجهی به اثرات و پیامدهای زیست محیطی	T7
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	تخریب اکوسیستم محیط	T8
۰/۰۷	۱	۰/۰۷	از بین رفتن پوشش گیاهی روستایی	T9
۰/۰۶	۱	۰/۰۶	آلودگی منابع آب و خاک	T10
۰/۶۸	۵۲	۱	جمع	
۲/۴۸			جمع کل فرصت‌ها و تهدیدها جدول ۷ و ۶	

مأخذ: تحقیق حاضر، (۱۳۹۲)

یافته‌های حاصله از تحلیل مرحله‌ی دوم (عوامل خارجی) در ماتریس عوامل خارجی، امتیاز نهایی ۲/۳ بوده است که عدد کمتر از ۲/۵ بیانگر شرایط نامطلوب است؛ لیکن اختلاف امتیاز بین عوامل داخلی و خارجی، بیانگر بد بودن وضعیت عوامل داخلی نسبت به خارجی است و امتیاز به‌دست‌آمده در ارتباط با عوامل خارجی، نشانگر این است که عوامل تهدید بیشتر از عوامل فرصت که در تحلیل تکنیک سوات، استراتژی مورد نظر این شرایط از نوع تهاجمی بوده است و قابلیت اجرایی را در صورت برطرف نمودن نقاط ضعف داراست و برای اینکه وضعیت را از حالت فعلی خارج کند، نیازمند استراتژی‌های خاصی است که در این بخش مطابق جدول شماره‌ی (۹) و نمودار شماره‌ی (۳) به استناد نمره‌ی نهایی حاصل از ترکیب عوامل داخلی و خارجی در مدل سوات، نوع استراتژی با توجه به بزرگ‌ترین عدد تعیین می‌گردد.

جدول (۸) : مجموع ضرایب عوامل

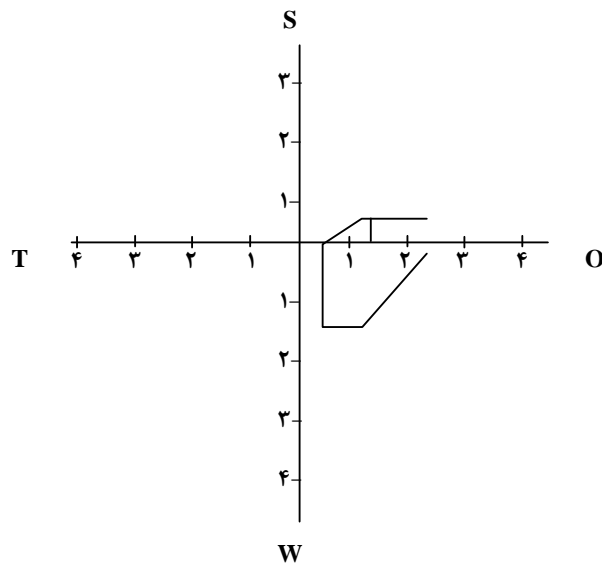
S	W	O	T
۰.۵۹	۱.۸۳	۱.۶۲	۰.۶۸

مأخذ: تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

جدول (۹) : مجموع ضرایب عوامل مرکب

SO	WT	ST	WO
۲.۳۹	۲.۵۱	۱.۲۷	۳.۴۵

مأخذ: تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

نمودار (۳) : ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

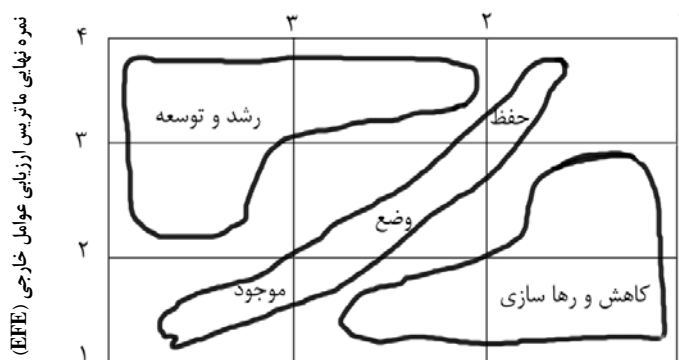
مأخذ : تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

چنانکه ملاحظه می‌شود، بزرگترین عدد به‌دست آمده در جدول شماره‌ی (۸) مربوط به عوامل WO نقاط ضعف و فرصت است که در این شرایط توسعه‌ی گردشگری دارای نقاط ضعف عمده بوده است و باید برای کاهش نقاط ضعف تلاش داشته باشد و طبق نمودار شماره‌ی (۳) در استراتژی WO هدف این است که با بهره‌برداری از فرصتهای موجود سعی شود نقاط ضعف داخلی بهبود یابد و از راههایی که بتوان از استراتژی WO استفاده کرد، این است که از دیگر امکانات برای بهره‌گیری از فرصتها استفاده کرد و دیگر اینکه سعی شود زمینه‌های لازم، به‌منظور استفاده از فرصتها را فراهم شود.

بررسی نقاط قوت، ضعف و ... ابیانه در زمینه‌ی جذب گردشگر و مقایسه و تطبیق آن با اثرات مثبت و منفی گردشگری بر شاخص‌های توسعه‌ی پایدار در روستا منجر به ارائه‌ی راهبردها و راهکارهایی به منظور استفاده‌ی بهینه از گردشگری در دستیابی به توسعه‌ی پایدار (در تمامی زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی) خواهد شد.

ارائه اولویت‌های نهایی از تحلیل SWOT

با توجه به نتایج نهایی از ماتریس تحلیل SWOT در جداول شماره‌های (۴، ۵، ۶، ۷) مؤلفه‌ی آداب و رسوم فرهنگی و بافت تاریخی روستا به عنوان مهم‌ترین نقاط قوت و مؤلفه‌ی کمبود سرمایه‌داری در بخش کشاورزی و باغداری در روستا کم اهمیت‌ترین نقطه‌ی قوت در این روستا به حساب می‌آید؛ همچنین مؤلفه‌ی نبود امکانات رفاهی - خدماتی در روستا در اولویت اول نقاط ضعف و مولفه عدم تلقی نقش روستا به عنوان نوسازداری توسعه‌ی روستا، آخرین اولویت در نقاط ضعف جهت توسعه‌ی گردشگری مورد شناسایی قرار گرفت. علاوه بر این از بین فرصت‌های بیرونی، ایجاد فرصت‌های جدید اقتصادی برای مردم بومی، مهم‌ترین فرصت بیرونی و مؤلفه‌ی سرمایه‌گذاری در تأسیس زیرساخت‌ها به عنوان کم‌اهمیت‌ترین فرصت خارجی برای توسعه‌ی گردشگری و توسعه روستا مورد شناسایی قرار گرفت. از بین تهدیدهای خارجی، مولفه آسیب‌پذیری فرهنگ بومی روستایی و تخریب بافت روستا به عنوان مهم‌ترین تهدید و ضعف مدیریت و برنامه‌ریزی در امر گردشگری به عنوان کم‌اهمیت‌ترین تهدید خارجی شناسایی شدند.

نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

نمودار شماره‌ی ۴: نمره‌ی نهایی ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

مأخذ: تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

نتیجه‌گیری

نتایج و شواهد نشان می‌دهند که هرچند گردشگری به عنوان صنعتی نوپا در سال‌های اخیر تأثیرات زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است؛ ولی هنوز نقش و جایگاه واقعی گردشگری روستایی در کشور علی‌رغم قابلیت‌ها و پتانسیل‌های بسیار بالای آن در برنامه‌ریزی‌های کلان کشور مورد غفلت واقع گردیده است؛ این در حالی است که با ایجاد یک

اکوموزه‌ی روستایی و تقویت گردشگری روستایی می‌توان با ایجاد اشتغال و درآمد، استفاده از منابع محلی، تنوع‌سازی اقتصادی و مشارکت اجتماعی در رفع مشکلات فراروی روستاها اقدام نمود و یکی از فرصت‌های شکل‌گیری توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی روستایی را مهیا کرد. در زمینه‌ی ایجاد یک اکوموزه، موضوع و حفاظت، معرفی و آموزش به عنوان محصور اصلی در تأسیس و طراحی موزه‌ها، باید در تعامل تنگاتنگ با محیط‌زیست و اجتماع باشد. این نوع موزه‌ها باید کمتر تحت تأثیر مقاصد توریستی قرار گیرند، زیرا تجربه نشان داده است که اگر در حفاظت از میراث، تنها هدف یاد شده در کانون توجه باشد و بس، به مرور موجب نابودی میراث‌های طبیعی و فرهنگی مورد نظر می‌شود و یا آنها را از مبانی‌ای که در آغاز موجب ارزشمند شدن شان بود، تهی می‌سازد و در نتیجه به تغییر ساختار اجتماعی و فرهنگی و طبیعی این مجموعه‌ها می‌انجامد.

عدم توسعه و راه‌اندازی اکوموزه‌ها در ایران اگرچه موجب محروم شدن از تجربه‌های خودی گردیده است؛ اما امروزه فرصت مناسبی را برای دست‌اندرکاران، طراحان و برنامه‌ریزان مهیا کرده است که ضمن ماندگاری و حفظ منابع طبیعی و فرهنگ بومی، از تجارب موفق جهانی بهره‌برداری کنند و با درک مشکلات و چالش‌های موجود، به تکرار راه پیموده‌شده نپردازند. اکوموزه در هر محل می‌بایست بر شناسایی وجوه تمایزات و خلق نوآوری‌هایی تأکید کند که می‌توانند هویت ویژه و متفاوتی را در قیاس با آن‌های دیگر القا کنند. در این باره، لازم است با شناخت دقیق مسئله و خلق شیوه‌های جدید مکان‌یابی، طراحی، حفاظت و معرفی، توسعه‌دهنده‌ی الگوهای قبلی بود و نه مقلدان آن. مفهوم حفاظت، به حفاظت آداب و سنن و زیست و شناخت آن‌ها که تنها به حفظ فیزیکی عناصر کالبدی و ارائه‌ی عناصر معنوی در زمان حال منجر شود، محدود نمی‌گردد. آنچه که حفاظت و مشارکت را تضمین خواهد کرد، پایداری آن‌هاست و تحقق این پایداری تنها نمی‌تواند در زمان حال تعریف شود، بلکه به طور تنگاتنگی با آینده پیوند دارد.

اکوموزه‌ی باید رقابت صحیح در حیطه‌ی تفکر و خلاقیت ایجاد کند؛ نه در حوزه‌ی سرگرمی و تفریح. با توجه به آنچه گذشت، می‌توان گفت که برای ایجاد اکوموزه‌ی ایبانه مطالعات و بررسی‌های عمیق در مورد شناخت مکان مورد نظر نیاز خواهد بود و لازم است کلیه‌ی ساختارهای فرهنگی و اجتماعی و زیست‌محیطی‌ای که در شکل‌گیری میراث آن محل مؤثرند، مورد توجه قرار گیرند. اصل مشارکت مردم ایبانه که به عنوان نقطه‌ی تمایز اکوموزه‌ها با سایر موزه‌های سنتی مطرح است، نباید به حضور مردم محلی و فعالیت آن‌ها در به نمایش گذاشتن سنن قبلی محدود گردد. شرایط و مفاهیم جدید انگاره‌ای فراتر از چنین تعریفی را برای اصل مشارکت نیاز دارد. در این مفهوم حتی بازدیدکنندگان نیز مشارکت‌کنندگان فعالند که می‌بایست در اصل حکمروایی این موزه‌ها دیده شوند. در بدو امر، چشم‌انداز توسعه، مشخص

و معین می‌گردد و از کلیه‌ی عوامل محلی و دولتی و داوطلب در این زمینه کمک گرفته می‌شود. در واقع طیف عوامل ذی‌نفوذ در این پروژه، بسیار گسترده و پیچیده‌تر از موزه‌ی فضای باز است. عملکرد اکوموزه دارای وجه اشتراک کمتری با سایر پروژه‌های مشابه است و گستردگی متنوعی هم دارد. مکان و یا سرزمین در اکوموزه مکانی اولیه و تاریخی است؛ ولی در موزه‌ی فضای باز، سایت انتخابی با مکان اولیه مشابهت دارد؛ ولی لزوماً مکان اصلی نخواهد بود. امروزه در پاره‌ای از موارد، اکوموزه با روستا هم‌ارزش و حتی هم‌نام قلمداد می‌گردد.

به‌رغم اینکه اکوموزه می‌تواند مجموعه‌ی تجمیع‌شده‌ای از مسکن و بناهای بازممانده از چند روستا با ارزش‌های تاریخی - فرهنگی باشد؛ ولی به‌هیچ‌عنوان نمی‌توان آن را روستا برشمرد. هر مجتمع زیستی در بستر مکان و زمان و با جامعه‌ی خود معنا می‌یابد. اقدام برای جابه‌جایی و انتقال عناصر و باززنده‌سازی گوشه‌ای از آداب و سنن موجود به معنای با زنده‌سازی روستا نخواهد بود. به‌نظر می‌رسد که استفاده از عنوان موزه روستایی در برخی از موارد، می‌تواند مفهوم دقیق‌تر و کارآمدتری در قیاس با اکوموزه داشته باشد و واژه‌ی موزه از لحاظ عمل تجمیع و گردآوری عناصر مختلف به منظور ارائه با بازدیدکنندگان و واژه‌ی روستا به دلیل بیان روابط انسانی ویژه با محیط زیست پیرامون.

نیاید فراموش کرد که اکوموزه می‌تواند در مقایسه با روستا، تنوع اجتماعی و کالبدی گسترده‌تری داشته باشد و بیانگر هویت منطقه - و نه صرفاً روستا - باشد. در برخی از موارد نیز که روستا به دلایل گوناگون مورد تهدید قرار می‌گیرد و در معرض نابودی است، پیشنهاد اکوموزه‌ی روستایی می‌تواند به حفظ بخشی از اصالت‌های روستا کمک کند؛ ولی مسلماً در مواردی که روستا هنوز می‌تواند به حیات بومی سنتی خود ادامه دهد، حفاظت از کلیت روستا بر هر ایده‌ی دیگری اولویت خواهد داشت.

نتایج تحقیق نشان داد که ایجاد اکوموزه و گردشگری روستایی در ایبانه، اثرات قابل توجهی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی روستاها داراست که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به گسترش مشارکت و تحرک اجتماعی در روستا، گسترش رفاه و عدالت اجتماعی در نواحی روستایی، افزایش درآمد و کاهش فقر و گسترش پایداری زیست‌محیطی اشاره کرد.

بنابراین جهت فقرزدایی و کاهش مهاجرت، ایجاد رفاه جوامع محلی و روستایی، حفظ ویژگی‌های فرهنگ سنتی و ایجاد فرصت‌های شغلی در جوامع روستایی، ایجاد سایت اکوموزه و توسعه‌ی گردشگری پایدار روستایی یکی از راهکارها و راه‌حل‌های اساسی است.

در فرایند برنامه‌ریزی و توسعه‌ی گردشگری روستایی، مشارکت و تصمیم‌گیری مردم و محلی و روستایی، امری اجتناب‌ناپذیر است و این تصمیم‌گیری باید در جهت حفظ منافع اقتصادی - اجتماعی و زیست‌محیطی مردم منطقه صورت گیرد؛ چرا که در غیر این صورت، مردم گردشگران را افرادی تلقی می‌کنند که منابع آنان را مصرف می‌کنند و سود آن نصیب

افراد غیربومی می‌شود؛ بنابراین مشارکت مردم محلی در برنامه‌ریزی و توسعه و همچنین در فعالیت‌های گردشگری، امری ضروری و اجتنابناپذیر است.

گردشگری از طریق شکست انزوای روستا و رونق و پویایی آن، افزایش سطح سواد و بهداشت و رفاه روستاییان، ایجاد خدمات پایه‌ی مورد نیاز ساکنان و گردشگران، کاهش نرخ مهاجرت به خارج از روستا، افزایش سطح درآمد، اشتغال‌زایی و افزایش فرصت‌های شغلی، فرصت‌های جدید جهت مشارکت و کیفیت محیط زیست، استفاده از منابع طبیعی که تاکنون بلااستفاده بوده‌اند و... تغییرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی شگرفی را در روستای ایبانه باعث شده و زمینه‌ساز حرکت به سمت توسعه‌ی پایدار گردیده است.

بررسی نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصت‌های پیش‌روی روستای ایبانه در جذب گردشگر، نشان داد که زمینه‌سازی و تشویق روستاییان به مشارکت در جهت ایجاد اکوموزه و توسعه‌ی زیرساخت‌ها، تجهیزات و تسهیلات مختلف گردشگری و کسب درآمد از این طریق، آموزش و اطلاع‌رسانی به اهالی در نحوه‌ی برخورد با گردشگران، زمینه‌سازی و بهره‌برداری از حمایت‌های بخش خصوصی، تمرکز عمده‌ی فعالیت‌های توریستی بر بهره‌برداری از منابع و جاذبه‌های موجود، تأکید بر گردشگری طبیعی و بومی با توجه به مزیت‌های خاص منطقه و بهره‌گیری از قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و آلودگی‌های اکولوژیکی و زیست‌محیطی و... از جمله راهکارهایی هستند که به منظور توسعه‌ی گردشگری در روستای ایبانه به عنوان یک راه حل کلیدی در به حداکثر رساندن منافع حاصل از قابلیت‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی روستا و در عین حال به حداقل رساندن مخاطرات و آثار منفی آن و سرانجام توسعه‌ی پایدار روستا بایستی مورد توجه قرار گیرند.

ارائه‌ی راهبردها و راهکارهای توسعه‌ی گردشگری روستای ایبانه

راهبردهای رقابتی/تهاجمی (SO)^۱

در راهبردهای تهاجمی که تمرکز بر نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی استوار است، راهبردهای زیر به‌منظور بهره‌برداری از برتری‌های موجود به‌منظور توسعه‌ی گردشگری ارائه می‌شود.

(۱) ایجاد شرایطی برای شناساندن پیشینه‌ی تاریخی - فرهنگی و معماری روستای ایبانه برای رونق بخشی به اشتغال و درآمد مردم محلی و شکوفایی گردشگری در منطقه که اکوموزه مهم-ترین راهبرد در این زمینه است.

۲) توسعه‌ی زیر ساخت‌های مهم در محور دره‌ی ابیانه و روستای ابیانه که به نوبه‌ی خود گسترش گردشگری را در منطقه فراهم خواهد کرد.

راهبردهای تنوع (ST)^۱

باکمک این استراتژی می‌توان با استفاده از نقاط ضعف داخلی از تهدیدهای محیطی اجتناب کرد. راهبردهای زیر به منظور پاره‌ای از نیازمندی‌های مردم ابیانه در مسیر رفع تهدید ارائه می‌شود.

۱) ارتقای سطح آگاهی جوامع محلی در ارتباط با مزایا و منافع ایجاد اکوموزه و توسعه‌ی صنعت گردشگری و مزایا، منافع توسعه‌ی گردشگری در ابیانه، استفاده از این استراتژی سبب حفظ ارزش‌های فرهنگی - تاریخی ابیانه، حفاظت از بافت روستا و کاهش اثرات منفی گردشگری می‌گردد.

۲) اکوموزه‌ی ابیانه می‌تواند در استفاده از قابلیت‌های توریسم، اکوتوریسم، معماری در روستای ابیانه که می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های توسعه گردشگری و توسعه‌ی آتی روستا و پایداری آن نقش داشته باشد.

راهبردهای بازنگری (WO)^۲

این دسته از استراتژی‌ها با بهره‌گیری از فرصت‌های موجود در محیط خارجی می‌کوشند نقاط ضعف داخلی را بهبود بخشند.

۱) افزایش توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری به‌ویژه تاریخی - فرهنگی روستای ابیانه می‌توان ضعف کمبود امکانات رفاهی - خدماتی در ابیانه را برطرف نمود و زمینه را برای گسترش گردشگری منطقه فراهم آورد.

۲) ایجاد فرصت‌ها و فعالیت‌های جدید اقتصادی - اجتماعی جهت افزایش کیفیت زندگی جامعه‌ی محلی و افزایش سطح درآمد آنها و به‌کارگیری از منابع روستای ابیانه.

راهبردهای تدافعی (WT)^۳

این دسته از استراتژی‌های حالت تدافعی دارد و هدف آن کم کردن نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدهای خارجی است.

1 Diversification straeegic

2 Straeegic tyle weekly

3 Defensive straeegic

- ۱) در اکوموزه با آموزش مردم محلی و نیروی انسانی برای حفاظت از قابلیت‌ها و جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی و معماری که این استراتژی خود می‌تواند باعث ایجاد آگاهی در کل منطقه بشود و تهدیدها را کاهش بدهد.
- ۲) بهره برداری سازمان یافته و برنامه‌ریزی شده در محور دره‌ی اَبیانه به‌ویژه روستای اَبیانه از نظرگاه اجتماعی - اقتصادی و زیست‌محیطی و کاهش اثرات و پیامدهای یادشده‌ی ناشی از رفتار گردشگران که سبب می‌شود مهاجرت از روستا کمتر و به‌خاطر شرایط مثبت در روستا ماندگار شوند.

سایر پیشنهادها و راهکارها

باتوجه به بررسی نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصت‌های یادشده و اتخاذ سیاست‌های راهبردی، سایر راهکارهای توسعه‌ی پایدار گردشگری برای روستای اَبیانه در جداول شماره‌های، ۱۰، ۱۱، ۱۲ ارائه می‌شود.

جدول (۱۰): راهکارهای اجتماعی توسعه‌ی پایدار اکوموزه

<p>- زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت ایجاد اکوموزه و توسعه‌ی زیرساخت‌ها، تجهیزات و تسهیلات مختلف گردشگری و کسب درآمد از این طریق - ضمن بازنگری به نوع و نحوه‌ی بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی در توسعه و تهیه و اجرای طرح‌ها و تجهیز مناطق روستایی مورد مطالعه</p> <p>- آموزش و اطلاع‌رسانی به اهالی در نحوه‌ی برخورد با گردشگر و گردشگری، به منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و ساکنان</p> <p>- تنوع‌بخشی و توسعه‌ی برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های طبیعی و انسانی، خصوصیات بارز فرهنگی، معماری و آداب و رسوم روستایی در اکوموزه.</p> <p>- استفاده از نیروهای متخصص و باتجربه، به منظور ایجاد اکوموزه و همچنین ترویج و آموزش گردشگری از طریق نشست‌ها و جلسات مختلف با اهالی روستا.</p> <p>- ایجاد هماهنگی بین نهادها و بخش‌های مختلف مرتبط، به منظور یکپارچه‌سازی کارکردهای گردشگری روستایی در اکوموزه</p> <p>- ضمن بازنگری به نوع و نحوه‌ی برنامه‌ریزی و حمایت دولتی از نواحی گردشگری روستایی و بهره‌گیری منطقی از نهادها، وضع قوانین و مقررات حمایتی در جهت توسعه و تجهیز زیرساخت‌ها، تسهیلات و تجهیزات مختلف گردشگری</p> <p>- بازنگری و توسعه‌ی نهادها و سازمان‌های مرتبط در منطقه‌ی مورد مطالعه برای آموزش مردم و گردشگران، به منظور بهره‌گیری بهینه و هدفمند از منابع و تأثیرات مثبت اکوموزه و گردشگری.</p> <p>- ایجاد، بهبود و توسعه‌ی زیرساخت‌ها (جاده‌ها، مسیرهای ارتباطی روستایی، توسعه‌ی فناوری ارتباطات و ...).</p> <p>- تسهیل و تشویق گفتگو میان جوامع محلی ساکن (مالکان اصلی منابع گردشگری منطقه) و جامعه‌ی گردشگر درباره‌ی اهمیت و شکنندگی مکان‌های میراث، مجموعه‌های تفریحی و گردشگری و فرهنگ‌های زنده‌ی روستای ابیانه؛</p> <p>- حفظ و تقویت هویت محلی برای جلوگیری از مادی‌گرایی و منفعت‌طلبی جامعه؛</p> <p>- حفظ و توسعه‌ی فرهنگ همگون اجتماعی - فرهنگی روستای ابیانه؛</p> <p>- اتخاذ تدابیری برای برقراری تبادلات اقتصادی و فرهنگی بین ساکنان محلی و گردشگران،</p> <p>- ایجاد امنیت و آرامش در روستای ابیانه و محیط بلافصل آن از طریق شناسایی زمینه‌های بروز تنش‌های احتمالی؛</p> <p>- فراهم نمودن زمینه کارآموزی و اشتغال راهنمایان منطقه از میان اعضای جامعه‌ی میزبان به منظور افزایش مهارت‌های مردم محلی در تعیین ارزش‌های فرهنگی شان</p> <p>- اعتقاد و پایبندی عملی به اینکه جمعیت و جوامع محلی به عنوان صاحبان، عاملان اصلی توسعه‌ی گردشگری هستند.</p> <p>- فراهم نمودن بستری مناسب جهت شکل‌دهی تعاملات اجتماعی - فرهنگی سازنده در جهت کاهش احتمال بروز ناهنجاری‌های اجتماعی حاصل از گسست‌های اجتماعی - فرهنگی میان جامعه‌ی میزبان و گردشگر</p>	<p>توسعه و پایدار</p>
--	-----------------------

مأخذ: تحقیق حاضر (۱۳۹۲)

جدول (۱۱): راهکارهای اقتصادی توسعه پایدار اکوموزه

<p>- زمینه‌سازی و بهره‌برداری از حمایت‌های بخش خصوصی و کارآفرینان، برای سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری در ابیانه از طریق شفاف‌سازی سیاست‌های دولتی و برنامه‌های محلی، نحوه‌ی دریافت مالیات و پرداخت یارانه و تسهیلات بانکی و مانند اینها.</p> <p>- تنوع‌بخشی به امکانات، فعالیت‌ها و خدمات گردشگری به منظور جلب رضایت گردشگران و بالطبع افزایش تعداد گردشگران در ابیانه و همچنین به‌کارگیری طبقات مختلف مردم روستا در فعالیت‌های متنوع و مختلف .</p> <p>بازنگری به نحوه‌ی سرمایه‌گذاری و توزیع امکانات، خدمات و تسهیلات گردشگری و اولویت‌دهی تخصیص مجدد این نوع امکانات به نواحی روستایی با قابلیت بالا و متوسط جذب گردشگر، همانند ابیانه .</p> <p>- بازنگری به قوانین و مقررات ارضی روستایی در روستاها و مکان‌های گردشگری این ناحیه به منظور بهره‌برداری و استفاده از قسمت‌های مختلف آن برای عموم و همچنین جلوگیری از بوس بازی زمین.</p> <p>- تمرکز عمده‌ی فعالیت‌های گردشگری بر بهره‌برداری از منابع و جاذبه‌های موجود و بی‌استفاده‌ی گردشگری همانند چشم‌اندازها، ارتفاعات و رودخانه‌ها، فضای سبز و نظایر این‌ها به منظور کسب درآمد و ایجاد اشتغال و توسعه‌ی روستایی.</p>	اقتصادی
---	---------

مأخذ : تحقیق حاضر(۱۳۹۲)

جدول (۱۲): راهکارهای زیست‌محیطی توسعه پایدار اکوموزه

<p>- توسعه و تجهیز مسیرهای گردشگری و نصب علائم، قوانین و مقررات در این مکان‌ها و تدوین دفترچه‌های راهنما برای گردشگران</p> <p>- شناسایی و بهره‌گیری از جاذبه‌ها، فرآورده‌ها و دیگر مزیت‌های نسبی گردشگری؛</p> <p>- توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی به منظور بهره‌برداری مناسب از مناظر، مزارع و باغ‌های روستایی در جهت کسب درآمد.</p> <p>- بهره‌برداری از توان تشکیلاتی، قوانین و مقررات در جهت کاهش مخاطرات و آلودگی‌های اکولوژیکی و زیست‌محیطی گردشگری.</p> <p>- استفاده از گونه‌های گیاهی سازگار با اقلیم روستا؛</p> <p>- استفاده از موقعیت توپوگرافیکی و شیب منطقه جهت توسعه‌ی فعالیت‌های گردشگری؛</p> <p>- استفاده از قابلیت انرژی خورشیدی برای تأمین انرژی؛</p> <p>- اتخاذ تدابیری جهت حفظ اراضی طبیعی و ممانعت از تصرف غیر قانونی آن‌ها؛</p> <p>- ارتقای شرایط بهره‌برداری از کاربری اراضی در پیرامون روستا؛</p> <p>- اطلاع رسانی و افزایش آگاهی عموم در مورد اهمیت منابع طبیعی و ضرورت حفاظت از آن‌ها؛</p> <p>- پیش‌بینی تمهیدات لازم جهت کاهش خطرات احتمالی ناشی از وقوع سوانح طبیعی؛</p> <p>- جلب سرمایه‌های خصوصی جهت استفاده‌ی بهینه از منابع طبیعی؛</p>	زیست محیطی
--	------------

مأخذ : تحقیق حاضر(۱۳۹۲)

منابع

- (۱) اکبری، سعید و بمانیان، محمدرضا (۱۳۸۷). اکوتوریسم روستایی و نقش آن در توسعه‌ی پایدار روستای کندوان، **فصلنامه‌ی روستا و توسعه**، سال ۱۱، شماره‌ی ۱، ۲۲-۲۹.
- (۲) افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داوود (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه‌ی گردشگری روستایی با استفاده از مدل **SWOT**: دهستان لواسان کوچک. **فصلنامه‌ی مدرس علوم انسانی**، دوره‌ی ۱۰، شماره‌ی ۲، ۸-۲.
- (۳) افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۱). نقش گردشگری روستایی در توسعه‌ی روستایی (نقد و تحلیل چهارچوب‌های نظریه‌ای). دوره‌ی ۶، شماره‌ی ۲، ۴-۱۱.
- (۴) اشرفی، مهناز (۱۳۸۹). بررسی مقایسه‌ای مفهوم اکوموزه با موزه‌های سنتی، **نامه‌ی معماری و شهرسازی**، شماره‌ی ۴، ۶۹-۶۰.
- (۵) حفاری، فرهاد (۱۳۸۸). بررسی اثرات زیست‌محیطی گردشگری روستایی مطالعه‌ی موردی: روستای ابیانه، **اولین همایش ملی دانشجویی ترویج و آموزش کشاورزی**، تهران.
- (۶) دانه کار، افشین و بیت الله، بیت الله (۱۳۸۸). توریسم کشاورزی و توسعه‌ی پایدار اقتصاد روستایی، **نشریه‌ی دهاتی**، شماره‌ی ۴۰، ۹-۲.
- (۷) دشتی، سولماز و سید مسعود، سید مسعود (۱۳۸۷). راهکارهای دستیابی به توسعه-ی پایدار روستایی با استفاده از ارزیابی توان محیط زیست حوضه‌ی آبخیز زاخرد، **علوم محیطی**، سال ششم، شماره‌ی ۲، ۳۴-۲۶.
- (۸) درام، ادوارد و مور، الکس (۱۳۸۷). توسعه‌ی بوم گردی (راهنمای مدیران و برنامه-ریزان حفظ محیط‌زیست)، **دانش زنجان**، شماره ۸، ۶۱-۵۱.
- (۹) رجائی ریزی، محمدعلی (۱۳۸۷). راهنمای گردشگری دانشجویان جهت سفر علمی به ابیانه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری.
- (۱۰) رجائی ریزی، محمدعلی (۱۳۸۸). سفر علمی - پژوهشی دانشجویان به ابیانه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرری.
- (۱۱) سلیمانی هارونی، خلیل (۱۳۸۸). تبیین انتظارات ساکنان مناطق گردشگری استان خوزستان نسبت به توسعه‌ی گردشگری روستایی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، ۱۳۵-۱۳۶.

- ۱۲) سلیمانی هارونی، خلیل (۱۳۸۸). توریسم روستایی برنامه‌ریزی‌شده؛ کلید توسعه‌ی پایدار روستایی. اولین همایش ملی دانشجویی ترویج و آموزش کشاورزی. تهران، ۱۳۵.
- ۱۳) شارپلی، ریچارد و شارپلی، جولیا (۱۳۸۰). گردشگری روستایی، ترجمه: رحمت الله منشی‌زاده، تهران: نشر منشی .
- ۱۴) صدرموسوی، محمد (۱۳۸۶). ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دید گردشگران، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره‌ی ۶۱، ۶۸-۶۰.
- ۱۵) علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر (۱۳۸۶). نگرش جامعه‌ی میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی در نواحی روستایی: مطالعه‌ی موردی بخش مرکزی شهرستان نوشهر، فصلنامه‌ی روستا و توسعه، شماره‌ی ۱، سال ۱۰، ۱۱۰-۱۰۳.
- ۱۶) کریمی، اصغر (۱۳۷۴). اکوموزه موزه انسان و بوم، نشریه موزه‌ها، شماره ۲۰، تهران، سازمان میراث فرهنگی، ۴۷-۴۱.
- ۱۷) فرهودی، رحمت الله (۱۳۸۹). برآورد اثر تغییرات فصلی بر درآمد گردشگری معبد آناهیتا با تحلیل رگرسیونی، جغرافیا و توسعه، شماره‌ی ۱۷، ۴۹-۴۱.
- ۱۸) قادری، زاهد (۱۳۸۳). اصول برنامه‌ریزی توسعه‌ی پایدار گردشگری روستایی، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- ۱۹) مدهوشی، مهدی (۱۳۸۸). ارزیابی موانع توسعه‌ی صنعت گردشگری در استان لرستان. فصلنامه‌ی پژوهشنامه‌ی بازرگانی، شماره‌ی ۲۸، ۳۶-۳۰.
- 20) Anguelova, R. (2001). **Lemurs' Village method conservation des Villages**, Paris: Historiques. V.Lcomos.
- 21) Degong, A. (1992). Article. Les premiers musees de plein air. La tradition des musees consacres aux traditions populaires , Dans Centre Documentation de l'Unesci, **Discussion Paper**: 151
- 22) Laenen, M. (1993). Article. les musees de plein air Un future pour un passé, dans Vernacular architecture ,International scientific Committee on Vernacular architecture , Clombo. Icomos, **Discussion Paper**: 2.